

УДК 94 (477.85) „18/20”

**Оксана Гучко
(Чернівці)****СТАНОВЛЕННЯ АКУШЕРСТВА,
ЗАРОДЖЕННЯ Й РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОЇ
МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА БУКОВИНІ
(КІНЕЦЬ XVIII ст. – 1940 р.)**

У статті йде мова про становлення та розвиток середньої медичної освіти на Буковині у зазначений період. Акцентується увага на виникненні та діяльності Чернівецької акушерської школи, яка будучи на той час єдиним медичним навчальним закладом на теренах буковинського краю, сприяла розвитку тут акушерської справи.

Ключові слова: Буковина, слухачки, Австрія, Румунія, акушерка, старша акушерка, акушерська школа, пологовий будинок, професор.

Історія медицини є одним із розділів загальної історії культури людства. Вона розглядає розвиток знань, пов'язаних із захворюваннями, лікуванням людини, збереженням і зміцненням її здоров'я. Зміст медицини, якість лікувальних послуг, рівень профілактичних засобів, становище медичних працівників завжди залежали і залежать від соціально-економічних умов життя людства, від суспільного ладу, розвитку природничих наук, філософії, техніки. Тому вивчати історію розвитку медицини, розуміти її значення в суспільстві можна лише в нерозривному зв'язку із загальною історією людства.

Вдосконалення та прогрес системи охорони здоров'я населення сучасної України вимагає аналізу історичного досвіду розвитку медицини. Запобігання негативним явищам і використання найкращих здобутків минулого все більше привертають увагу фахівців дослідження історичного розвитку вітчизняної медицини.

Однією з цікавих і малодосліджених сторінок історії професійної освіти в Україні є її історія медичної освіти. Історія медицини та медичної освіти на Буковині уже ставала предметом зацікавленості науковців. Однак досі маловивченою залишається проблема становлення регіональної медицини буковинського краю, пов'язана з розвитком таких її складових, як санітарний благоустрій міста, медичне обслуговування буковинців, становлення акушерської справи, зародження середньої медичної освіти у період австрійського та румунського панування.

З огляду на вищесказане науковий аналіз медичної справи на Буковині в контексті історико-медичної регіоналістики є актуальним, оскільки буковинський регіон вніс свою частку до загальної скарбниці української медичної науки й культури.

Відсутність комплексних аналітичних досліджень з історії акушерської справи та середньої медичної освіти на Буковині з кінця XVIII ст. – до 1940 р., потреба у пізнанні маловідомих подій ви-

значили доцільність спеціального дослідження з історії розвитку медицини буковинського краю і зумовили актуальність порушеної проблеми.

Окремі аспекти становлення медичної справи та зародження середньої медичної освіти на Буковині висвітлюються у працях С. Д. Кобилянського¹, О. Т. Безарова², Р. М. Ніцович³. Аспекти діяльності закладів професійної освіти на західноукраїнських землях розкрито в праці Л. Є. Клос⁴, М. Б. Шегедина та О. М. Рузанова⁵. Цікавий статистичний матеріал щодо історії розвитку медицини на Буковині зосереджений у праці С. Д. Кобилянського, В. П. Пішака, Б. Я. Дробніса⁶. Питанням розвитку медичної справи на території краю приділили певну увагу автори посібника з основ історії медицини, фармації та медсестринства – В. І. Білоус, В. В. Білоус, В. Є. Кардаш⁷. Особливо цінними для даного дослідження є матеріали, зосереджені у Державному архіві Чернівецької області, зокрема у Ф. 1 (Окружне управління Буковини), Ф. 3 (Крайове управління Буковини), Ф. 290 (Чернівецький пологовий будинок) та ін.

На той час, коли Буковина ввійшла до складу Австрії, у краї не було організованої системи медичного обслуговування населення. Але діяло чимало православних монастирів, ченці яких опікувались хворими, літніми людьми та безпритульними. Під час пологів жінкам допомагали «напівакушерки» (бабки-повитухи). Вони не мали професійної освіти, що нерідко призводило до високої дитячої та материнської смертності. Оцінюючи санітарний стан краю, перший голова військової адміністрації генерал Сплени зазначав, що «не можна щось почути про банщика, хірурга чи лікаря, ще менше – про якусь аптеку. Вагітні жінки кожного разу під час пологів ризикують життям, адже замість допомоги супроти природних ризиків, забобонність і темнота роблять ці ризики ще більшими»⁸.

Звісно, зміна територіальної приналежності Буковини привела до розвитку системи медичного забезпечення у краї за австрійськими загальноімперськими законами. Так, у 1776 р. був виданий указ імператриці Марії-Терезії, згідно з яким передбачалася уніфікація медичної та санітарної справи, утворення «медичної поліції». Ці кроки мали поліпшити медичне обслуговування населення, прискорити розвиток медичної освіти і науки.

Відомий дослідник історії Буковини Раймунд Фрідріх Кайндль писав, що «у Чернівцях з 1779 року існував військовий шпиталь, а з 1781 року – військова аптека, де мешкали двоє «фельдшерів». Це практично перший медичний персонал на Буковині»⁹.

Висока дитяча смертність при пологах, жалюгідний стан охорони здоров'я населення Буковини, гостра проблема забезпечення медичними кадрами викликали необхідність у створенні навчального закладу з підготовки акушерок. Наприкінці 1782 р. до Чернівців прибув старший хірург Йосиф Глабах, який вважався санітарним радником крайової адміністрації. Саме він намагався втілити в життя

розпорядження військового управителя Буковини барона фон Енценберга щодо “створення навчального закладу, який би готував освічених акушерок”. Проте відсутність досвідченої акушерки не дозволила задум втілити у життя.

З метою прискорення цього процесу в 1788 р. на Буковині запроваджена нова адміністративна посада – окружна акушерка, якою стала Марія Теодорин. На необхідність професійного навчання акушерок звернуло особливу увагу й Галицьке намісництво (з 1786 р. Буковина адміністративно підлягала до 1849 р. Галицькому намісництву) у директивній вказівці, що надійшла у Чернівці 10 червня 1807 р.¹⁰

Уніфікація системи акушерської допомоги до загальнодержавних стандартів роботи акушерок на Буковині з 1808 р. проводилася відповідно до інструкції, згідно з якою їм дозволялося практикувати лише під контролем влади та за наявності диплома про закінчення восьмимісячних акушерських курсів.

Інструкція, яка вміщувала 12 параграфів, де окреслювалися повноваження акушерок, була опублікована німецькою та польською мовами¹¹. У § 10-11 інструкції зазначалося, що “акушеркам забороняється виконувати або сприяти проведенню незаконних абортів”.

Отже, становлення акушерської справи на Буковині зумовило необхідність професійної підготовки акушерських кадрів, центром якої стала Чернівецька акушерська школа. 15 березня 1811 р. окружна управа Буковини одержала розпорядження Галицького намісництва з повідомленням про створення та обладнання акушерської державної школи в Чернівцях, що іменувалась “Czernowitzer Geburtshilffliches Lehrinstitut”¹².

У зв’язку з відсутністю належного приміщення робота навчального закладу розпочалася з осені 1811 р. Акушерська школа разом із пологовим відділенням лікарні й гуртожитком для персоналу тимчасово була розміщена у приміщенні колишніх військових казарм, розташованих у районі площі Рудольфа (нині – пл. Філармонії) у Чернівцях¹³, планувалося збільшити контингент учениць, бо у 1812 р. в новій школі навчалось лише 12 учениць.

Майно акушерської школи складалося з двох столів, трьох стільців, однієї великої шафи та шести парт, за кожною з яких можна було розмістити п’ять учениць¹⁴. Перший комплект медично-навчального приладдя (шприци, щипці, перфоратор, катетери, ножиці для перерізання пуповини та інше) надійшов зі Львова у 1813 р.¹⁵.

Структура, форма та зміст навчального процесу Чернівецької акушерської школи були типовими, як і в інших школах Австрії, які діяли у Відні, Зальцбурзі, Празі, Кракові, Трієсті, Львові¹⁶. В акушерській школі приймали осіб обох статей віком від 20 до 35 років. Обов’язкові умови для вступу – вміння вільно читати, писати і виконувати арифметичні дії. Оскільки на Буковині на той час переважала неписьменна молодь, особливо сільська, цей пункт

був скасований. Проте з 1817 р., згідно з циркуляром Галицького намісництва, майбутня акушерка мала отримати характеристику від парафіяльного священика¹⁷.

Вступники проходили співбесіду, під час якої виявлявся їх хист до акушерської справи. Плату за навчання вносили станові комітети за місцем проживання слухачів школи, а також виплачували стипендію відмінникам у розмірі 100 флоринів на рік. Навчальний курс тривалістю в один семестр (жовтень-травень) передбачав вивчення теоретичних дисциплін (терапія, хірургія, акушерство, догляд за матір’ю і дитиною) та практичне навчання. Після закінчення навчання слухачі отримували дипломи.

З 1817 р. акушерська школа готувалася до переїзду в нове приміщення – Чернівецьку чоловічу гімназію (нині школа № 1 по вул. Емінеску, 1). Для цього окружне управління Буковини виділило близько 4000 гульденів¹⁸. Великих зусиль у справі переїзду доклали д-р Августин (одночасно директор та окружний лікар) і д-р Адлер, професор школи. Вони вимагали від будівельного управління прискорення робіт, вказуючи на те, що навчальних кімнат не вистачає, а кількість студентів зростає. Однак їх намагання були марними, адже будівельні роботи припинилися майже на два роки. Згодом з невідомих причин в переїзді було відмовлено. Очевидно, керівники школи відмовилися від своєї ідеї і розглянули пропозицію побудови окремого приміщення, бо вже восени 1819 р. були зведені та обладнані для навчання нові споруди. Корпус акушерської школи розмістився поруч із пологовим будинком. Там також були окремі кімнати для старшої акушерки, викладачів, лікарів та студентів, палати для вагітних, кухня, комора, склади тощо. Пізніше було добудовано дві кімнати для шкільних професорів. Навесні 1820 р. всі приміщення почали функціонувати¹⁹. В архівних документах зберігся план будівництва акушерської школи 1819 р.²⁰

Новою школою керував цісарсько-королівський окружний лікар, до складу навчального персоналу входив професор і одна старша акушерка. У лютому 1821 р. акушеркою акушерської школи в Чернівцях було призначено Єлизавету Флоріанович²¹. У 1823 р. д-р Августин залишив директорську посаду і передав справи керівництва школою д-ру Ковальському. Кількість студенток поступово зросла до 50, що зумовило потребу ще однієї аудиторії²².

Форма навчання та структура організації школи були викладені у спеціальній інструкції для керівництва та студентів, затвердженій Окружним управлінням у 1824 р.²³ Ця інструкція – перший офіційно визнаний статут медичного закладу освіти в краї. Згідно з ним у школі працювали: фахівець (доктор медицини), який викладав загальномедичні дисципліни і водночас міг займати директорську посаду, професор філософії, старша акушерка та директор школи.

Особлива увага приділялася повноваженням старшої акушерки. Вона призначалася асистентом професора і директора. У її підпорядкуванні пере-

бували помічниці і санітарки. Старша акушерка пильнувала “моральність та порядок у домі” і доповідала професору “про кожний промах персоналу”. Те ж саме стосувалося і порядку серед пацієнтів. Цікаво, що старшій акушерці заборонялося вступати в “тісні стосунки” з молодшим медичним персоналом, мотивуючи це тим, що “зайві” розмови знижують об’єктивність інформації про становище у шкільному середовищі.

Окремим пунктом окреслювалися процедурні норми релігійного характеру. В обов’язок медичних працівників входила турбота про те, “щоб небезпечно хворі, перш ніж вони втратять свідомість, сповідалися за своїм обрядом”. Старша акушерка забезпечувала порядок релігійних обрядів щодо новонароджених. В інструкції підкреслювалася важливість зберігання лікарської таємниці та інших деонтологічних норм. Функції старшої акушерки були досить широкими. Першу половину робочого дня вона допомагала лікарям у пологовому будинку, після обіду – займалася справами школи: готувала аудиторії та практичні кабінети, допомагала професору під час лекцій та практичних занять тощо. Старша акушерка мала право виконувати обов’язки професора за його відсутності. Фактично робочий час старшої акушерки був ненормований. Акушерка школи підпорядковувалась директору і професору. Вона мала бути високоморальною і слугувати взірцем для учениць.

Високий рівень підготовки акушерок, який відповідав європейським стандартам, дозволяв випускницям Чернівецької школи працювати в різних містах і селах Буковини, інших провінцій Австрії. Звісно, немало роль у цьому відігравав високопрофесійний викладацький склад. Заняття у школі проводили професори, які склали присягу. Так, Йоган Штіллер фон Ловенверт, який склав присягу 7 серпня 1826 р., зобов’язувався бути вірним цісарю, його спадкоємцям, дотримуватись посадових обов’язків, докладати зусиль щодо навчання честі й моральності слухачок згідно з параграфами крайового статуту²⁴. Впродовж ряду років (з 1848 р.) у школі працював відомий на той час не тільки на Буковині, а й у Відні професор акушерства Фердинанд Скібінський. Він давав ґрунтовні знання слухачам школи. Маючи схвальні рекомендації від крайових адміністративних органів як досвідчений лікар і викладач, д-р Скібінський, перебуваючи на пенсії (з 1881 р.), ще довго працював у школі на посаді професора терапії.

У 1866 р. акушерська школа змінила місце розташування і разом з відкритим у Чернівцях крайовим пологовим будинком була перебазована на вул. Святого Миколая, 6 (сучас. вул. М. Садовського)²⁵. На початку 70-х років XIX ст. Чернівецька акушерська школа отримала новий статус – державного навчального закладу із відповідним фінансуванням. Фінансування школи здійснювалося з місцевого (крайового) бюджету²⁶. Уперше в шкільній документації за 1873 р. згадується про загальноімперський офіційний примірник диплома

про закінчення акушерської школи у м. Чернівці²⁷. Випускницям згідно з діючими інструкціями надавалося право займатися акушерською практикою на всій території Австро-Угорської імперії. Перші бланки дипломів надійшли у травні 1873 р. із крайового фонду за особистим розпорядженням голови комітету фонду – Гурмузакі²⁸. Крім витрат на утримання школи, які щорічно виділяли Крайове управління і Православний релігійний фонд Буковини, виконавчий комітет Буковинського сейму 1877 р. заснував 4 стипендії з крайового бюджету для учениць акушерської школи²⁹.

У цей час прийнято статут школи, який регулював правові взаємини функціонування акушерської школи та пологового будинку³⁰. Він мав характер внутрішнього користування та складався з 15 параграфів. У ньому зазначалося, що “акушерська школа є пологовим будинком краю, куди приймають вагітних та породіль упродовж року”. У пологовому будинку проводилося й навчання акушерок; для викладання були визначені терміни. Як і раніше навчання починалося з 1 жовтня кожного року і тривало до кінця травня. Теоретичні й практичні заняття в міру можливості пов’язувалися між собою. Нагляд і контроль здійснювали Крайове управління чи крайовий медичний радник.

Акушерська школа перетворилася на вагомий осередок медичної освіти на Буковині. У 80-х роках XIX ст. професор школи Йоган Волчинський підготував “Проект реформування акушерської справи на Буковині”, в якому йшлося про необхідність удосконалення професійного і духовного рівня майбутніх акушерок, їх важливість в розвитку системи рододопомоги. Виходячи з цього, з 1888 р. на базі акушерської школи були організовані курси підвищення акушерської кваліфікації. Збільшуються витрати на оновлення підручників та приладів. Так, д-р Йоган Волчинський 21 серпня 1899 р. повідомляв Крайове управління про вартість друку підручників для учнів школи та необхідну кількість примірників³¹.

У вересні 1904 р. в газеті “Czernowitzer Zeitung” були оголошені нові правила прийому до школи: двомовне викладання (німецька і українська); вікове обмеження абітурієнтів від 18 до 40 років; вступні іспити з української або німецької мови та математики. Абітурієнти із сільської місцевості звільнялися від іспитів³². У зв’язку із необхідністю впорядкування мовних розбіжностей та збільшення прийому слухачів, крайова адміністрація збільшила асигнування видатків школи. З метою оновлення матеріально-навчальної бази школи було виділено 170 крон³³. Серед нового обладнання, придбаного школою за ці кошти, були модель жіночого таза, яку спеціально виготовили в Берліні, та посібники з акушерської справи, остання наукова література.

На початку XX ст. викладацький склад акушерської школи поповнився новими штатними одиницями: з’явилися посади ординаріуса та асистента, хоча старша акушерка продовжувала залишатися прикладом і гарантом високого професіоналізму

для учениць. Без перебільшення, можна стверджувати, що вона вважалася ключовою фігурою в системі підготовки кадрів. Ординаріус і асистент мали приблизно однакові функції – управління фінансово-господарською діяльністю. Проте додатково асистент виконував функцію перекладача лекцій професорів тим студентам, які не володіли німецькою мовою. Всі співробітники школи, як правило, поєднували викладацьку роботу з роботою у пологовому будинку.

У 1912 р. пологовий будинок і акушерська школа отримали гарне приміщення занепакої крайової сільськогосподарської школи по вул. Семигородській (нині – гінекологічний корпус пологового будинку № 1 по вул. Головної, 129)³⁴. Наприкінці травня 1914 р. в школі були проведені останні іспити. У зв'язку з початком Першої світової війни з 1914 по 1919 р. навчання в акушерській школі перервалося.

З включенням Буковини до складу королівської Румунії розпочався й новий етап в історії акушерської школи. Насамперед змінилися умови вступу: обов'язкова початкова освіта, селянське походження і володіння румунською мовою³⁵.

Незнання румунської мови або неписьменність дівчат з багатьох повітів Буковини унеможливила їх навчання та участь у конкурсі. Тому перший так званий «румунський» набір виявився невдалим. Незважаючи на це, в 1921 р. на базі школи було відкрито постійно діюче сестринське відділення, яке функціонувало на замовлення держави³⁶. Термін навчання на обох відділеннях становив 2 роки. Вступні іспити розпочиналися 15 вересня поточного року. Навчальний процес тривав з 8-ї ранку до обіду. Практичне навчання велося цілодобово залежно від розпорядку пологового будинку. Згідно з новими правилами для акушерського та сестринського відділень внутрішній розпорядок школи був досить суворим³⁷. Приміром, студентам заборонялося заходити до спальної кімнати впродовж дня, не можна було більше двох разів на тиждень виходити в місто тощо.

У румунських інструктивних документах назва посади «старша акушерка» замінювалася на «акушерка-наглядач»³⁸. З метою «омолодження» майбутніх фахівців – медиків адміністрація школи в 30-х роках ХХ ст. обмежила віковий ценз вступників до 30 років. У соціальному відношенні перевага при прийомі надавалася селянам. Після запровадження суворих правил прийому до школи кількість студентів суттєво зменшилася у порівнянні з попереднім «австрійським» періодом. Якщо до Першої світової війни на Буковині нараховувалося близько 500 акушерок, у 1922 р. їх було не більше 150, то наприкінці 30 – х років їх кількість зменшилася до 100 осіб.

Серед тогочасних викладачів і лікарів, які працювали у школі, були випускники медичних факультетів Віденського та Львівського університетів О. Георгіян, В. Попеску, В. Павлюк, М. Гольт, Л. Скалат, Ю. Шварц, Т. Григорович та інші³⁹.

Директором акушерської школи з 1919 по

1926 р. був головний акушер-гінеколог пологового будинку, політичний діяч краю, професор Октавіан Георгіян, який працював у школі з 1911 р. У 1926 р. він написав історію школи, де подав щорічні статистичні дані щодо випускниць цього навчального закладу та викладачів.

Після закінчення акушерської школи випускники отримували диплом, який давав їм право працювати на території Румунії⁴⁰. В архівних документах зберігається диплом акушерки Василини Корчі, виданий 1 червня 1928 р.

Внаслідок введення суворих правил прийому до школи, як зазначалося вище, суттєво зменшилося число акушерських кадрів, що викликало зростання дитячої смертності, особливо у сільській місцевості. З метою виправлення негативної ситуації, яка склалася, румунська адміністрація зобов'язувала випускниць акушерської школи відпрацювати п'ять років у селі після завершення навчання. Випускниця школи підписувала декларацію, у якій зобов'язувалася відпрацювати на державу не менше 5 років. Більше того, декларація погоджувалася з батьками чи близькими родичами випускниці і засвідчувалася нотаріально⁴¹.

За часів австрійського та румунського панування на Буковині акушерська школа у Чернівцях залишалася єдиним медичним навчальним закладом, що діяв на той час на теренах буковинського краю.

¹ Кобилянський С. Д. З історії пологового будинку // Актуальні питання акушерства і гінекології. Зб. тез науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю гінекологічного корпусу та 85-річчю міського клінічного пологового будинку № 1. – Чернівці, 1997. С. 7-8.

² Безаров О. Т. До історії Чернівецької акушерської школи // Питання історії, історіографії, джерелознавства та архівознавства Центральної та Східної Європи: Зб. наук. праць. – Київ – Чернівці, 1997. – Вип. I. – С. 38.

³ Ніцович Р. М. З історії акушерсько-гінекологічної служби на Буковині // Актуальні питання акушерства і гінекології. – С. 26-28.

⁴ Клос Л. Є. Розвиток медичної освіти на західноукраїнських землях у ХІІІ – ХІХ ст. // Вісник Львівського університету. Серія педагогіки. – Львів, 1996. – Вип. 13. – С. 27-33.

⁵ Шегедин М. Б., Рузанов О. М. Львівський державний медичний коледж. – Львів, 1998. – 183 с.

⁶ С. Д. Кобилянський, В. П. Пішак, Б. Я. Дробніс. Історія медицини Буковини. Цифри і факти. – Чернівці: Медакадемія, 1999. – 249 с.

⁷ Білоус В. І., Білоус В. В., Кардаш В. Є. Основи історії медицини, фармації та медсестринства (з елементами медичної етики та деонтології). – Чернівці: Місто, 2011. – 320 с.

⁸ Р. Ф. Кайндль. Історія міста Чернівців від найдавніших часів до сьогодення, присвячена 60 – літньому ювілею правління Його Величності Царя Франца Йосифа І, в пам'ять про першу документальну згадку про місто Чернівці 500 років тому. – Чернівці: Золоті литаври, 2005. – С. 185.

⁹ Там само.

¹⁰ Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1897. – Арк. 53.

¹¹ ДАЧО. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 4100. – Арк. 5-15.

¹² ДАЧО. – Ф. 1. – Оп. 5. – Спр. 166. – Арк. 1-5.

- ¹³ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 560. – Арк. 1.
¹⁴ Там само. – Арк. 2.
¹⁵ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 676. – Арк. 1.
¹⁶ Шегедин М. Б., Рузанов О. М. Львівський державний медичний коледж. – Львів, 1998. – С. 14.
¹⁷ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 3392. – Арк. 169.
¹⁸ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 560. – Арк. 24-38.
¹⁹ Безаров О. Т. Вказ праця. – С. 38.
²⁰ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 560. – Арк. 43^a.
²¹ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 953. – Арк. 1.
²² ДАЧО. – Ф, 3. – Оп. 2. – Спр. 10915. – Арк. 70.
²³ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 2. – Спр. 1179. – Арк. 2-6.
²⁴ ДАЧО. – Ф, 1. – Оп. 1. – Спр. 10175. – Арк. 24-24 зв.
²⁵ Ботушанський В. М. Місто в період австрійського правління // Чернівці: історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто). [Кол. монографія] В. М. Ботушанський, С. В. Біленкова, О. В. Добржанський та ін. За заг. ред. В. М. Ботушанського. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – С. 146.
²⁶ ДАЧО. – Ф, 3. – Оп. 2. – Спр. 9426. – Арк. 45/2.
²⁷ Там само. – Арк. 45/3.
²⁸ Там само. – Арк. 45/4.
²⁹ Там само. – Арк. 46/6, 45/8.
³⁰ ДАЧО. – Ф, 3. – Оп. 2. – Спр. 15814. – Арк. 102.
³¹ ДАЧО. – Ф, 3. – Оп. 1. – Спр. 18391. – Арк. 29.
³² ДАЧО. – Ф, 3. – Оп. 2. – Спр. 9219. – Арк. 1.
³³ ДАЧО. – Ф, 3. – Оп. 2. – Спр. 9426. – Арк. 37.
³⁴ Ботушанський В. М. Вказ. праця. – С. 146.
³⁵ ДАЧО. – Ф, 15. – Оп. 1. – Спр. 100. – Арк. 1-2.
³⁶ ДАЧО. – Ф, 286. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 3.
³⁷ ДАЧО. – Ф, 290. – Оп. 1. – Спр. 106. – Арк. 2-3.
³⁸ ДАЧО. – Ф, 286. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 4.
³⁹ ДАЧО. – Ф, 240. – Оп. 1. – Спр. 179. – Арк. 1.
⁴⁰ ДАЧО. – Ф, Р – 1191. – Оп. 3. – Спр. 5. – Арк. 2.
⁴¹ Там само. – Арк. 3.

Оксана Гучко
(Черновиць)

СТАНОВЛЕНИЕ АКУШЕРСТВА, ЗАРОЖДЕНИЕ И РАЗВИТИЕ СРЕДНЕГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА БУКОВИНЕ (КОНЕЦ XVIII ст. – 1940 г.)

В статье освещается становление и развитие среднего медицинского образования на Буковине в указанный период. Акцентируется внимание на возникновении и деятельности Черновицкой акушерской школы, которая будучи в то время единственным медицинским учебным заведением в буковинском крае, способствовала развитию здесь акушерства.

Ключевые слова: Буковина, Австрия, Румыния, акушерка, старшая акушерка, акушерская школа, слушательницы, родильный дом, профессор.

Oksana Guchko
(Chernivtsi)

THE FORMATION OF OBSTETRICS, DEVELOPMENT OF SECONDARY MEDICAL EDUCATION IN BUKOVINA (THE END OF 18TH – 1940)

The article refers to the formation and development of secondary medical education in Bukovina at the end of 18th – 1940. The attention is focused on the coming into existence and activity of Chernivtsi midwife

school, which was just one medical institution in the territory of Bukovina region and contributed to the development here midwifery.

Keywords: Bukovina, listener, Austria, Romania, midwife, senior midwife, midwife school, hospital, Professor.

УДК 94 (477)

Мар'яна Полич
(Тернопіль)

ЖИТТЄВИЙ І СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ШЛЯХ ЛОНГИНА ЦЕГЕЛЬСЬКОГО В КОНТЕКСТІ БОРТЬБИ ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕЮ ТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

На основі аналізу джерел та спеціальної літератури у статті зроблено спробу з'ясувати історичні обставини формування світогляду Л. Цегельського, розкрити його роль в еволюції українського державотворення. Показано громадсько-політичну діяльність відомого політика, дипломата і публіциста на тлі суспільних процесів у Західній Україні. Охарактеризовано його місце у національному русі галичан на початку ХХ ст. та у Першій світовій війні, висвітлено державотворчу діяльність в Українській національній раді та уряді ЗУНР

Ключові слова: Лонгин Цегельський, Східна Галичина, національний рух, політика, ЗУНР.

Суспільно-політичні процеси в Україні в добу національно-визвольних змагань важко уявити без конкретних історичних постатей. Аналіз їх життєвого шляху та громадсько-політичної діяльності дає можливість глибше осмислити конкретно-історичні події та явища і розкрити зміст та специфіку суспільних рухів, абстрагуватись від притаманних радянській історіографії стереотипів щодо місця і ролі особи в історії. Новітню історію України творило чимало непересічних особистостей, контроверсійно оцінених сучасниками, доля яких була нерозривно пов'язана з українським національним відродженням та громадсько-політичними силами, що активно діяли в еміграції після поразки національно-визвольного руху в Україні. Їх життя і діяльність – це неабиякий досвід для нинішнього складного процесу державотворення, становлення демократичного правового суспільства.

Серед широкого загалу науковців і громадсько-політичних діячів на зламі ХІХ і ХХ століть, які брали участь в українському національному русі, виділяється постать Лонгина Михайловича Цегельського. Дослідження його життя і творчості дає можливість краще зрозуміти політичні процеси минулого, розкрити роль і місце особи у національно-визвольних змаганнях, поповнити теоретичну основу сучасного державотворення.

Життєвий і творчий шлях Л. Цегельського,